

Om

202600494

Den Haag, 7 januari 2026

A4 Verwarde personen

Een andere wettelijke regeling voor de dwangbehandeling van verwarde personen dient snel en adequaat optreden te combineren met goede rechtswaarborgen. Risico's die gepaard gaan met verward gedrag dienen te worden verkleind en rechtswaarborgen dienen te worden vergroot door het stelsel te vereenvoudigen en het strafrecht op afstand te zetten.

In 2020 traden de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz) en de Wet zorg en dwang (Wzd) in werking. Deze kwamen in plaats van de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (BOPZ). De Wvggz ziet op personen met een psychiatrische aandoening, de Wzd op personen met een psychogeriatrische aandoening (zoals dementie) of een verstandelijke beperking. De gedwongen zorg in de Wvggz wordt mogelijk gemaakt door middel van het afgeven van een zorgmachtiging door een civiele rechter. Dat kan ambtshalve maar meestal gebeurt dat op verzoek van het Openbaar Ministerie (OM). In de Wzd is die verzoekende rol primair aan de het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) toebedeeld. Uit de wetsevaluatie blijkt -kort gezegd- dat de wetten niet hebben gebracht wat de wetgever ermee beoogde. De knelpunten hebben veelal te maken met het grote aantal wijzigingen en toevoegingen die zijn gedaan bij de totstandkoming van beide wetten. Dit heeft geleid tot veel complexiteit, waardoor de samenhang en verhouding tussen beide regelingen uit het oog is verloren. Aan die negatieve wetsevaluatie kan het recente onderzoek dat is verricht door Toezicht Sociaal Domein samen met de Inspectie Justitie en Veiligheid en de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (*Klem in het systeem. Complexiteit stelsel belemmert effectieve samenwerking in de zorg en ondersteuning aan mensen met verward of onbegrepen gedrag*, 11 dec 2025) worden toegevoegd. Dat liet opnieuw zien dat het systeem van zorg aan personen met verward gedrag te versnipperd is. Constateringen die ook al naar voren kwamen in de parlementaire verkenning *Verward/onbegrepen gedrag en veiligheid* (*Verward/onbegrepen gedrag en veiligheid Eindrapport Parlementaire verkenning*, Den Haag: Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2024). De wetsevaluatie heeft geleid tot een voorstel tot Evaluatiewet van de Wvggz en de Wzd waarover betrokken organisaties zijn geconsulteerd.

In de wetsevaluatie en de evaluatiewet wordt geen aandacht besteed aan de rol van het OM. Dit is opmerkelijk omdat het aanvankelijk de bedoeling was om de verantwoordelijkheid voor het vorderen van een gedwongen opname in de BOPZ weg te halen bij de officier van justitie. Het OM gaf tevoren al slechts beperkt invulling aan die rol. In de Wvggz die in 2020 in werking trad is de rol van het OM echter behouden en zelfs groter gemaakt. De ervaring met de Wvggz leert dat de toegevoegde waarde van de rol van het OM nog steeds beperkt is. Een zeer beperkt deel van alle zaken waarin 'verplichte' zorg wordt verleend houdt verband met het strafrecht. 92 -97% van de aanvragen die het OM de afgelopen jaren binnen kreeg, is vanuit de zorg ingediend.

De huidige procedure in de Wvggz en de Wzd is onnodig complex. Die complexiteit zou nog verder worden vergroot met de voorgestelde wijzigingen in de evaluatiewet, waarin het OM zelfs een rol in de Wzd zou krijgen. Reeds de huidige Wvggz kent door de tussenkomst van het OM veel administratieve lasten. Die lasten dragen niet bij aan de rechtswaarborgen voor de burger, maar zorgen daarentegen wel voor het minder snel en minder eenduidig optreden vanuit de overheid dan nodig en gewenst is gezien de grote risico's die gepaard gaan met verward gedrag. Bovendien werkt de rol van het OM onnodig stigmatiserend, vanwege de associatie met het strafrecht. Personen met verward gedrag die gedwongen zorg nodig hebben zijn vooral gebaat bij adequate hulpverlening. Bijna alle verwarde personen zijn aanvankelijk niet gevaarlijk voor zichzelf of voor anderen en komen evenmin in beeld vanwege strafbare feiten. Een verplicht kader is wel nodig om te voorkomen dat ernstige strafbare feiten worden gepleegd, zoals in recente grote strafzaken helaas ook is gebleken, zoals in zaak van de Erasmusstecker. Een rol voor het OM bij het opleggen van dat kader is echter onnodig en onwenselijk omdat het strafrecht dan nog niet in beeld is en het doel zou moeten zijn het strafrecht uit beeld te houden. En niet te vergeten, de verwarde burger sneller hulp te bieden die deze nodig heeft en de samenleving te vrijwaren van te grote risico's.

Voorstel

De Wvggz en de Wzd worden gewijzigd zodat de taak die het OM nu heeft (of in de toekomst moet gaan krijgen) in het verzoeken bij de rechter van gedwongen zorg of opname wordt belegd bij een andere organisatie of commissie. Een mogelijkheid zou kunnen zijn om de burgemeester de bevoegdheid te geven om in samenwerking met de GGZ gedwongen zorg of opname te bevelen, zoals dat aanvankelijk ook de bedoeling was in de huidige wetgeving.